

Materiały do zajęć z języka łacińskiego (pochodzenie łacińskich nazw miesięcy, składnia nazw miast)

Barbara Strycharczyk

Planowanie lekcji z języka łacińskiego nie jest łatwe. Niewielka liczba godzin przeznaczona na jego naukę, nieuwzględnienie możliwości wyboru poziomu podstawowego oraz umieszczenie łaciny w grupie przedmiotów artystycznych – to wszystko stawia nauczycieli przed trudnym dylematem: uczyć gramatyki czy elementów kultury antycznej?

Przestawione scenariusze lekcji są próbą pogodzenia obydwu tych podejść. Planując lekcję o liczebnikach, możemy mówić np. o kalendarzu rzymskim i jego śladach w kalendarzu europejskim. Ćwiczenia gramatyczne związane z poznawaniem składni łacińskich nazw miast mogą być bardziej atrakcyjne, jeśli je połączymy z poznawaniem mapy świata antycznego oraz kontekstem historycznym miejsc, których nazwy własne poznajemy. Dwa scenariusze: *Quo vadis? Unde venis?* oraz *De mensium ordine* są propozycją uczenia języka łacińskiego lub jego elementów w ścisłym powiązaniu z kontekstem i dziedzictwem kulturowym.

Scenariusz 1

 Temat: De mensium ordine – o pochodzeniu łacińskich nazwy miesięcy.

 Poziom: poziom IV.0 (przedmiot uzupełniający), poziom IV (rozszerzony)

Jest to jedna z cyklu lekcji poświęconych rachubie czasu w Rzymie. Odwołując się do materiału leksykalnego i gramatycznego, badamy i wyjaśniamy pochodzenie nazw miesięcy. Wnioski wykorzystujemy do ustalenia, jaki wpływ miała łacina na etymologię nazw miesięcy w różnych językach europejskich.

Cele językowe:

Uczeń:

- Wymienia łacińskie nazwy miesięcy.
- Wymienia nazwy miesięcy w wybranym języku obcym (np. angielski, francuski, niemiecki).
- Wymienia łacińskie liczebniki (*cardinalia i ordinalia*) w zakresie od 1 do 12.

Cele kulturowe:

Uczeń:

- wyjaśnia etymologię łacińskich nazw miesięcy,
- zapoznaje się z wpływem języka łacińskiego na powstawanie terminów w wielu językach obcych,
- wyjaśnia pochodzenie łacińskich nazw miesięcy w kontekście zjawisk kulturowych i historycznych.

Metody i techniki pracy:

- praca z tekstem łacińskim i słownikiem
- burza mózgów.

Formy oceniania:

- ocena osiągnięć: sprawdzenie umiejętności translacyjnych (przekład tekstu łacińskiego) oraz rozumienia i analizy tekstu.

Przebieg lekcji:

Przygotowanie do zajęć (5 min.):

Sprawdzenie pracy domowej – liczebniki główne i porządkowe 1 – 12. Szukamy podobieństw liczebników np. w języku angielskim, niemieckim, francuskim (w zależności od języków nauczanych w grupie).

Prezentacja materiału lekcyjnego (15 min.)

Praca z tekstem.

Polecenie: przeczytaj tekst i podkreśl w nim nazwy miesięcy:

Annum Romuli tempore decem menses habuisse tradunt. Tum primus anni mensis Martius erat. Mensis secundus Aprilis, tertius autem mensis Maius appellabatur. Quarto mensi Iunius nomen erat. Quintus mensis Quinctilis appellabatur, postea Iulius a Caio Julio Caesare vocabatur. Sextus mensis primum Sextilis nominabatur, postea Augustus a caesare Augusto appellabatur. Ceteri autem menses: September, October, November, December a nominibus numeralibus: septem, octo, novem decem nomina traxerunt. Quibus decem mensibus Numa Pompilius, ut dicitur, duos menses praemisit: Ianuarium et Februarium. Sed ceterorum mansium nomina non mutavit. Quo ex tempore usque ad nostram aetatem annus duodecim mensibus constat. (Wilczyński, Zarych 1985:125).

Zbieramy materiał do wykonania karty pracy – polecenia:

1. Znajdź w tekście informacje o roku Romulusa i kalendarzu Numpy Pompiliusza.
2. Wyjaśnij etymologię nazw miesięcy: VII i VIII.

3. Znajdź w dostępnych źródłach informacje o etymologii łacińskich nazw miesięcy.
4. Wpisz do tabeli (w załączniku): liczebniki porządkowe 1 – 12, miesiące z kalendarza Romulusa i z kalendarza Numpy Pompiliusza, nazwy VII i VIII miesiąca.

Karta pracy

Utrwalenie materiału lekcyjnego (15 min.)

Praca w grupach – polecenia:

1. Przetłumacz tekst i odpowiedz na pytania: Dlaczego *December* jest dwunastym miesiącem roku? Dlaczego w czasach Romulusa miesiąc Marsa (*Martius*) był pierwszym miesiącem roku?
2. Porównaj etymologię nazw miesięcy: I-VI, VII-VIII, IX-XII.
3. Napisz notatkę „Pochodzenie łacińskich nazw miesięcy” – każda grupa proponuje swój zapis.

Ewaluacja i wykorzystanie materiału lekcyjnego – praca domowa (10 min.)

- Każda z grup tłumaczy po 2-3 zdania.
- Grupy proponują objaśnienia do tekstu (odpowiedzi na postawione wyżej pytania).
- Notatka – na podstawie wniosków z analizy nazw miesięcy.
- Każda grupa czyta swój zapis notatki. Porównujemy, uzupełniamy, ustalamy jednolity zapis.

Praca domowa:

Uczniowie otrzymują puste karty pracy.

Karta pracy

Polecenie: Uzupełnij tabelę nazwami miesięcy. Porównaj słowa. Na następnej lekcji można wspólnie ustalić zakres wpływów języka łacińskiego w nazwach miesięcy w wybranym języku oraz wskazać nazwy, w których widoczne są inne wpływy. Można również zastanowić się nad etymologią nazw miesięcy w języku polskim i nad tym, co zdecydowało o pochodzeniu nazw miesięcy w polskim kalendarzu, mimo dużego wpływu łaciny na nasz język i kulturę.

Bibliografia

- Wilczyński, S., Zarych T. (1985), *Lectio Latina I*. Warszawa: WSiP.
- *Mała encyklopedia kultury antycznej* PWN (1983), Warszawa.
- Jurewicz O., Winniczuk L. (1970), *Starożytni Grecy i Rzymianie w życiu prywatnym i państwowym*. Warszawa: PWN.

Scenariusz 2

 Temat: Quo vadis? Ubi manes? Unde redis? – składnia nazw miast.

 Poziom: poziom IV (poziom rozszerzony)

Propozycja lekcji, w czasie której uczniowie na podstawie analizy przykładów zdań łacińskich samodzielnie formułują zasadę dotyczącą składni nazw miast. Ćwiczenia powiązane są z wyjaśnianiem kontekstu historyczno-kulturowego.

Cele językowe:

Uczeń:

- poprawnie czyta i zapisuje łacińskie formy podstawowe nazw miast,
- samodzielnie formułuje zasadę użycia genetivu, accusativu i ablativu w składni nazw miast i potrafi zastosować ją w ćwiczeniach i tłumaczeniu tekstu.

Cele kulturowe:

Uczeń:

- wymienia i wskazuje na mapie Imperium Romanum najważniejsze miasta,
- objaśnia realia kulturowe i historyczne zawarte w tekście, zdaniach i ćwiczeniach.

Metody i techniki pracy:

- praca z tekstem łacińskim,
- ćwiczenia gramatyczne (składnia),
- praca z mapą.

Formy oceniania:

- ocena osiągnięć: ocena aktywności na lekcji – samodzielność formułowania wniosków,
- sprawdzenie umiejętności translacyjnych,
- ćwiczenie podsumowujące na stopień.

Przebieg lekcji:

Przygotowanie do zajęć (10 min.)

Przygotowanie do pracy z nowym materiałem – rozdanie uczniom kartek z wypisanymi w podstawowych formach nazwami miast:

- Athenae, Athenarum
- Brundisium, Brundisii
- Capua, Capuae
- Lacedaemon, Lacedaemonis
- Syracusae, Syracusarum
- Henna, Hennae
- Maessana, Messanae
- Carthago, Carthaginis
- Corinthus, Corinthi
- Delphi, Delphorum

Polecenie:

1. Odszukaj miasta na mapie.
2. Przygotuj o każdym z tych miejsc jedną informację, którą uważasz za ważną w kontekście historycznym lub kulturowym (np. Delphi – miasto w Grecji, gdzie była świątynia i wyrocznia Apollina).
3. Uporządkuj nazwy w zależności od przynależności do deklinacji (podkreśl te, których formy podstawowe są w liczbie mnogiej).
 - Athenae, Athenarum, I
 - Brundisium, Brundisii, II
 - Capua, Capuae, I
 - Lacedaemon, Lacedaemonis, III
 - Syracusae, Syracusarum, I
 - Henna, Hennae, I
 - Maessana, Messanae, I
 - Carthago, Carthaginis, III
 - Corinthus, Corinthii, II
 - Delphi, Delphorum, II

Prezentacja materiału lekcyjnego (20 min.)

Dzielimy klasę na 3 grupy.

Polecenie:

Każda z grup tłumaczy zdania (odpowiedzi na pytania), a następnie wykonuje ćwiczenie i formułuje zasadę dotyczącą składni nazw miast.

1. Przetłumacz zdania.

Quo vadis? – Dokąd idziesz?

- Romam vado.
- Athenas vado.
- Carthagine vado.
- Corinthum vado.

Ubi manes? – Gdzie jesteś?

- Athenis maneo.
- Romae maneo.
- Carthagine maneo.
- Corinthi maneo.

Unde redis? – Skąd wracasz?

- Syracusis redeo.
- Capua redeo.
- Lacedaemone redeo.
- Corintho redeo.
- Brundisio redeo.

2. Wykonaj ćwiczenie.

Ćwiczenie: Uzupełnij zdania, wpisując prawidłowe formy wyrazów podanych w nawiasach:

-bibliotheca celeberrima fuit. (Alexandria)
- Legati.....Romam missi sunt. (Aquae Sextiae)
- Parthenon.....est. (Athenae)
- Aestate.....navigabimus. (Syracusae)
- Visitabatisne theatrum.....? (Epidaurus)

3. Sformułuj zasadę.

Zasada: Składnia nazw miast

Przy nazwach miast nie stawia się przyimków.

Na pytanie dokąd? (*quo?*) odpowiadamy accusativem: **Romam**

Na pytanie skąd? (*unde?*) odpowiadamy ablativem: **Roma**

Na pytanie gdzie? (*ubi?*) odpowiadamy:

- genetivem: **Romae, Capuae** – jeśli nazwa miasta występuje w I lub II deklinacji w sg.
- ablativem: **Athenis, Carthagine, Syracusis** – jeśli nazwa miasta występuje w pl. I lub II deklinacji oraz w III deklinacji (sg.)

Utrwalenie materiału lekcyjnego – 10 min.

Tłumaczenie zdań.

Uczniowie pracują w grupach, korzystają ze słownika łacińsko – polskiego, objaśniają zasadę, odnajdują miasto na mapie i w jednym zdaniu podają najważniejszą informację o kontekście kulturowym lub historycznym miejsca. Np.: *Caesar Massiliam pervenit* – Cezar przybył do Marsylii (accusativus w odpowiedzi na pytanie dokąd?/quo?); Marsylia (dawna Massilia) – najstarsza kolonia grecka nad Morzem Śródziemnym.

- Caesar Massiliam pervenit.
- Archimedes Syracusis vivebat.
- Lycurgi leges Lacedaemone diu viguerunt.
- Templum Apollini Delphis positum est.
- Mausoleum Augusti Romae positum est.

Ewaluacja i wykorzystanie materiału lekcyjnego – praca domowa (5 min.)

Każdy uczeń wykonuje krótkie ćwiczenie podsumowujące – na ocenę, np.:

Zastąp zaznaczone nazwy miast poprawnymi formami nazw podanych w nawiasach:

- Properabimus **Capuam**.....(Ephesus)
- Amici nostri villam **Carthagine** habent.....(Brundisium)
- Nuper **Syracusis** evadi.....(Tarentum)

Praca domowa

Przetłumacz zdania, korzystając ze słowniczka umieszczonego pod ćwiczeniem.

- Ze Szczecina jadę do Zielonej Góry.
- Dzisiaj będę we Wrocławiu.
- I w Krakowie, i w Warszawie jest wiele zabytków.

Stettinum -i; Vratislavia -ae; Varsovia -ae; Cracovia -ae; Gedanum -i; Mons Viridis

Bibliografia

- *Mała encyklopedia kultury antycznej PWN* (1983), Warszawa.
- Korpany J. (red.) (2003), *Mały słownik łacińsko-polski*. Warszawa: PWN.
- Staszcyk S. (red.) (1961), *Lingua Latina*. Warszawa: PZWS.

Barbara Strycharczyk

Nauczycielka języka łacińskiego i kultury antycznej w LO *Strumienie*
Stowarzyszenia *Sternik* w Józefowie k. Otwocka.